

З метою підтримання паркових насаджень у стані, придатному для подальшого рекреаційного використання мешканцями м. Львова, слід запроваджувати консерваційні заходи.

Насамперед, консервація повинна торкнутися тих ділянок, на яких відбуваються ерозійні процеси [1]. Для їх усунення необхідно створювати цілеспрямоване водовідведення, влаштовувати водоутримувальні споруди (наприклад, фашини), захищати ґрунт від розмивання за допомогою дернового покриву, а також ґрунтозакріплювальних посадок трав'яних та чагарникових рослин. Для цього добре підійдуть такі види, як плющ звичайний, дівочий виноград п'ятилистий, дерен відприсковий та криваво-червоний.

Для збереження деревної рослинності у задовільному стані рекомендуємо такі заходи:

- вирізування сухих гілок, вершин, сучків, а також видалення омели та плодівих тіл грибів із подальшим обробленням ран антисептичними речовинами;
- оброблення тріщин, дупел та механічних пошкоджень відповідно до сучасних технологій;
- оброблення отрутохімікатами для знищення шкідливих комах (обов'язково у погодженні із ентомослужбами);
- вибирання дерев, які загрожують падінням та із запущеними формами захворювань.

Здійснення наведених заходів дасть змогу істотно продовжити тривалість життя деревинних насаджень старовинних парків м. Львова, усунути джерела зараження патогенними мікроорганізмами та ентомошкідниками, створити сприятливі умови для відпочинку мешканців та гостей міста.

Література

1. Денисов М.Ф. Ландшафтное проектирование при восстановлении парков : учебное пособ. – М. : МАРХИ, 1986. – 106 с.
2. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць : підручник. – Львів : Вид-во "Світ", 2005. – 456 с.
3. Кучерявий В.П. Сади і парки Львова. – Львів : Вид-во "Світ", 2008. – 340 с.
4. Лесная фитопатология. Шевченко С.В. – Львов : Вища шк., изд-во при Львов. ун-те, 1978. – 320 с.
5. Наказ Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України № 226 від 24.12.2001 "Про затвердження Інструкції з технічної інвентаризації зелених насаджень у містах та селищах міського типу України".

УДК 712.253:351.853

Магістр. Н.Б. Гатальська –
Національний аграрний університет, м. Київ

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВІДНОВЛЕННЯ НАСАДЖЕНЬ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ТЕРИТОРІЇ ХУСТСЬКОГО ЗАМКУ

Висвітлено основні принципи та напрямки виконання ландшафтних робіт на території пам'ятки архітектури національного значення. Для забезпечення захисту архітектурних елементів від шкідливої дії вітрів необхідно сформувати ажурні групи рослин із зовнішніх боків бастіонів. Для створення таких груп необхідно використати рослини з ажурною кроною, такі як береза поникла, береза чорна, робінія псевдо-акація, гледичія.

Ключові слова: реконструкція, насадження, архітектура.

Main principles of recovering of green plantations and reconstruction of territory of Khust became drenched

The main principles and trends of landscape work fulfilment at the territory of national monument of architectural are revealed. For providing of defence of architectural elements from the harmful action of winds it is necessary to form the delicate groups of plants from the external sides of bastions. For creation of this groups it is necessary to use plants with a delicate crown, such as a birch flagged, a birch is black, robiniya pseudoacaciya, gledychiya.

Keywords: reconstruction, green plantations, architecture.

Пам'ятка архітектури національного значення "Руїни замку м. Хуст XI-XI, XIV-XVI ст." розташована у Хустському районі Закарпатській області, охоронний № 210. Будівництво замку розпочав угорський король Ласло I Святий у 1090 р., а завершив король Бейла II у 1191 р. Однак цю дату можна вважати досить умовною, оскільки більшість замкових фортець перебували у постійній перебудові через руйнацію внаслідок воєнних дій.

Перших ушкоджень замок зазнав під час монгольського вторгнення у 1241-1242 рр. та перебудований у 1318 р. У 1554 р. у південній частині будують вежу, яку назвали Фердинанд. Розчищають й поглиблюють 160-метровий колодязь. У 1748 р. Хустському замку було нанесено важкої рани – буря, яка пройшла вночі 27 липня 1748 р., зірвала дахи будівель всього замку. Однак було відремонтовано лише квартирні об'єкти замку. 3 липня 1766 р. під час грози у замок влучають одна за одною декілька блискавок. Велика блискавка вдарила в башту із великими запасами пороху. Цей вибух розбив цілі блоки стін. Усі будинки були зруйновані або згоріли. У 1800 р. було вирубано фруктовий сад біля замку. Внутрішня конструкція замку на той час, була неушкодженою.

Дослідивши історію створення та перебудов фортеці можна стверджувати, що протягом XII-XVIII ст. Хустський замок був складним комплексом оборонних, житлових та господарських будівель. До замку вела серпантинна неширока кам'яна дорога, яку було прокладено на південному боці схилу. При вході у зовнішній замок були великі і важкі в'їзні ворота, які захищала могутня прямокутна вежа. Залишки воріт збереглися дотепер.

Наразі територія пам'ятки архітектури національного значення "Руїни замку м. Хуст XI-XI, XIV-XVI ст." Хустського району Закарпатської області та її охоронна зона займає територію близько 9 га, на якій, окрім власне руїн, знаходяться дорога та великі масиви деревинних рослин.

Всю територію можна умовно розділити на дві частини: руїни замку, які розміщені на вершині гори та охоронна зона.

Під час натурального обстеження території було виявлено таке:

- архітектурні елементи перебувають у незадовільному стані, більшість з них потребують розкопок та розчищення для здійснення подальших робіт;
- дорожньо-стежкова мережа у внутрішній частині руїн замку відсутня. Дорога, що веде від підніжжя гори до руїн, потребує ремонту;
- негативний вплив окремих деревинних насаджень на руїни. Деревина та чагарники руйнують залишки бастіонів кореневою системою та за рахунок відпаду та опадів;

- насадження лісового характеру на схилах дуже загущені та потребують очищення.

Для запобігання подальшому руйнуванню архітектурних елементів необхідно вжити термінових заходів щодо реставрації та консервації руїн, реконструкції насаджень та благоустрою території охоронної зони загалом.

Проект реставрації стін замку, розроблений "Укрзахідпроектреставрацією", передбачає:

- консервацію наявної, відтворення втраченої лицьової кладки;
- влаштування консерваційного шару з бутової кладки по всьому периметру оборонних стін;
- відновлення з білокам'яних блоків кутів бастіонів.

Відновлення лицьової частини кладки стін потрібно здійснювати лише після ретельного очищення пошкоджених ділянок від ґрунту та рослинності. Тому виконання ландшафтних робіт є невідкладним завданням.

Особливі вимоги висувають щодо виконання робіт, спрямованих на відновлення й реконструкцію насаджень та території загалом. Історико-архітектурним елементам як домінанті мають бути підпорядковані всі інші складники ландшафту. Благоустрій має забезпечити комфортні умови для пересування похилою територією. Насадження, як важлива складова формування загального естетичного сприйняття історико-архітектурних елементів, мають створити найкращі фонові картини огляду власне руїн Хустського замку.

Можливість огляду всього пагорба з дальніх точок істотно впливає на загальне проектне рішення. Ландшафтні композиції мають бути побудовані на послідовному розкритті пагорба. У підніжжя необхідно зберегти та доповнити наявні насадження лісового характеру, які із наближенням до вершини поступово реформуватимуться у садово-паркові. Верхня частина має бути пророблена більш детально та сформована переважно з відкритих просторів, з розміщенням невеликих групових деревинних композицій та поодиноких дерев.

До основних принципів, які доцільно застосувати для виконання робіт з відновлення та реконструкції насаджень можна віднести: історичний; екологічний та декоративний. Враховуючи зазначене вище, до основних напрямків реконструкції території можна віднести:

- переформування рельєфу з метою вивільнення руїн, які перебувають під ним;
- реконструкцію насаджень з метою захисту схилів від зсувів, водної та вітрової ерозії;
- захист руїн від шкідливого впливу вітру та окремих деревинних і чагарникових порід, трав'яної рослинності;
- створення комфортних умов для огляду пам'ятки архітектури;
- створення ландшафту, який підкреслює естетичні якості архітектурних елементів;
- часткове відтворення видового складу деревинних рослин, які існували за часів функціонування замку як оборонної споруди;
- формування відкритих і закритих просторів з метою створення видових точок, перспектив та місць огляду панорами міста.

Основним завданням відновлення насаджень є створення діброви, яка знаходилась на схилі фруктових садів, що існував упродовж XVIII ст. біля господарського двору верхнього замку.

Заходи з реконструкції насаджень передбачають:

- видалення деревинних і чагарникових порід, які шкодять архітектурним елементам або можуть завдати шкоди з часом;
- рубання малоцінних дерев на схилах для збереження найцінніших екземплярів;
- висаджування нових деревинних порід, які покращуватимуть загальну ландшафтну та екологічну ситуацію.

У Проекті потрібно чітко встановити послідовність та методи здійснення заходів з реконструкції насаджень різних ділянок території. Першочерговими роботами є видалення тих деревинних рослин, які знаходяться на недопустимо близькій відстані від архітектурних елементів та пошкоджують або можуть завдати шкоди.

Особливістю виконання робіт, пов'язаних з видаленням дерев поряд з руїнами, є унеможливлення використання звичайних способів рубання. Дерево або чагарник мають бути усунені дуже обережно, щоб не ушкодити елементи руїн замку. Окрім видалення наземної частини, потрібно видалити кореневу систему рослини, яка ушкоджує руїни. Видалення пня разом з коренем має проводитись паралельно з очищенням архітектурного елементу від ґрунту та трав'яних рослин, це забезпечить більш ретельне очищення верхнього шару кладки з найменшим його ушкодженням.

Після очищення руїн від деревинних рослин, бур'янів та ґрунту потрібно здійснити санітарні та планувальні рубання на схилах. Розміщення рослин на схилі також вимагає особливого підходу до проведення рубань. Завданням санітарного рубання є видалення ушкоджених дерев та сухостою. Планувальне рубання доцільне для покращення просторового розміщення насаджень, прокладення доріжок, утворення майданчиків.

Завершальним етапом реконструкції насаджень є висаджування нових дерев та кущів, формування масивів. Враховуючи рельєф та проектне завдання, для створення масивів та деревинних груп необхідно підібрати такий видовий склад рослин, який відповідав би вище зазначеним вимогам. Це мають бути рослини – аборигени, або стійкі інтродуценти, які сприятимуть укріплення схилу, захисту від вітрової ерозії, запобігатимуть вимиванню ґрунту водами поверхневого стоку. Отже, основний видовий склад рослин, які мають зростати на цій території, можна визначити таким чином. Хвойні породи мають становити 15 %. Найбільшу частину їх має утворити ялина звичайна, модрина європейська, меншу – сосна кедрова та сосна звичайна. Листяні породи, частка яких має становити відповідно 85 %, утворюватимуться існуючими насадженням граба звичайного, ліщини звичайної, клена ясенелистого, липи дрібнолистої, які потрібно доповнити дубом звичайним, дубом червоним, буком звичайним, кленом червоним, кленом гостролистим.

Для забезпечення захисту архітектурних елементів від шкідливої дії вітрів планується формування ажурних груп рослин із зовнішніх боків бастіонів. Для створення таких груп доцільно використати рослини з ажурною кроною, такі як береза поникла, береза чорна, робінія псевдоакація, гледичія. Також можливе поодинокі висаджування дерев із щільнішою піраміdaleюною

формою крони – бук лісовий ф. пірамідальна, дуб звичайний ф. пірамідальна, для надання деревній групі виразності та монументальності. Деревя необхідно висаджувати на відстані не менше 3 м від архітектурних елементів. Таким чином вони захищатимуть залишки бастіонів та стін від вітру, проте не ізолюватимуть від зовнішнього простору. Руїни будуть помітні навіть здалеку цим самим привертаючи увагу спостерігача та створюючи закінчену композицію.

Література

1. Атаманюк Ю.А., Костюченко Л.Л., Остапенко Я.В. Реконструкция городских зеленых насаждений. – К. : Будівельник, 1987. – 240 с.
2. Бондарь Ю.А., Абесинова Н.П., Никитина Е.Н., Сахаров А.Ф. Ландшафтная реконструкция городских садов и парков. – К. : Будівельник, 1982. – 60 с.
3. Душанек І. Наш Хуст. Записи по історії замку та жупи. – Хуст, 2006. – 121 с.
4. Поп Д. Замки Подкарпатской Руси. Хустський замок. – Ужгород, 2006. – 37 с.

УДК 726.52 (477.83)

Ст. викл. М.Б. Сидор – Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка

ОБЛАШТУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО ПРОСТОРУ ТА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИДОРОЖНІХ КАПЛИЦЬ ГАЛИЧИНИ

Аналізуючи архітектурну сутність придорожньої каплиці як малої архітектурної форми сакрального призначення, загальну специфіку формотворення таких об'єктів, що були збудовані на галицьких теренах, розглядаючи зміст і характер їх предметно-духовного наповнення, зовнішнього оточення, розкрито варіанти облаштування внутрішнього простору галицьких придорожніх каплиць та традиційні підходи у формуванні їх навколишнього середовища.

Ключові слова: галицька придорожня каплиця, облаштування, внутрішній простір, навколишнє середовище, довкілля, компоненти, традиції, звичаї.

Senior teacher M.B. Sydor – Drohobytch state pedagogical university named after Ivan Franko

Arrangement of internal space and environment roadside chapels in Galician fields

Analyzing architectural essence of roadside chapel as small architectural form of sacral appointment, the general specificity of process of creation of such objects which have been constructed on Galician fields, considering the maintenance and character of their spiritual filling, an external environment, in article reveal some variants of arrangement of internal space of Galician roadside chapels and traditional approaches in formation of their environment.

Keywords: Galician roadside chapel, arrangement, internal space, environment, components, traditions, customs.

Сакральна архітектура завжди була для українського народу тим життєдайним осередком, який надавав прекрасні можливості для прояву талантів, природних мистецьких задатків людини та, водночас, втілював у собі її почуття, мрії, фантазії. Як наслідок, українські сакральні споруди – церкви, собори, дзвіниці, каплиці, багаті розмаїттям свого поземного планування, конструктивного вирішення корпусів, надзвичайно дивовижним формотво-